Opetus- ja kulttuuriministeriö 24.10.2019
Kansliapäällikkö Anita Lehikoinen
Talouspäällikkö Pasi Rentola

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Valiokunnan kokous 25.10.2019 klo 11:15

Asia:

- HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020
- VNS 2/2019 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020 – 2023

- Kuntatalous

Valtionvarainministeriön pääluokka

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan julkisesta rahoituksesta noin puolet toteutetaan osana kuntien peruspalveluiden rahoitusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä kirjastotoimen ja kuntien kulttuuritoimen kustannukset ovat yli 8 mrd. euroa vuodessa. Kuntien valtionosuudella ja verotuloihin perustuvalla valtionosuuden tasauksella pyritään turvaamaan kuntien mahdollisuudet pitää yllä riittävät peruspalvelut maan eri osissa. Siten kuntien taloudellinen tilanne sekä sen kehitys ovat keskeisiä tekijöitä arvioitaessa opetus- ja kulttuuritoimen peruspalveluiden järjestämisedellytyksiä.

Valtion vuoden 2020 talousarvioesityksessä kuntien peruspalveluiden valtionosuusmomentin 28.90.30 mitoituksessa vuodelle 2020 on huomioitu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan asiat siten, että valtionosuuden mitoituksessa on uusina tehtävinä otettu huomioon subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden laajennuksen toteutus (7,1 milj. euroa) ja varhaiskasvatuksen ryhmäkokojen pienentäminen (6,7 milj. euroa).

Lisäksi talousarvioesityksessä kuntien valtionosuusmomentille sisältyy yhteensä noin 0,5 mrd. euroa kuntien taloutta vahvistavia muutoksia indeksikorotuksen, valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon sekä kiky-leikkausten pienentymisen johdosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota kuntatalouden heikentyvään kehitykseen. Toimintamenot ovat kasvaneet ennakoitua enemmän, investointitaso on pysynyt korkealla ja talouden ja työllisyyden hyvästä kehityksestä huolimatta kuntien verotulot ovat kääntyneet laskuun. Kehyskaudella kuntatalouden näkymiä heikentää yhä enemmän väestörakenteen muutos ja siitä johtuva sosiaali- ja terveyspuolen menopaine. Kuntatalousohjelman perusteella mahdollisuudet menopuolen sopeutukseen on erityisesti pienimmissä kunnissa usein jo pitkälti käytetty ja kuntatalouden velkaantuminen kasvaa. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan peruspalveluiden näkökulmasta haasteena on lisäksi kuntakentän eriytyminen, koska ennusteiden mukaisesti heikentyminen on suurinta alle 6000 asukkaan kunnissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokka

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan loppusumma vuoden 2020 valtion talousarviossa on 6,837 mrd. euroa, jossa on lisäystä vuoden 2019 talousarvioon nähden vähän yli 400 milj. euroa. Lisäykset johtuvat lähes kokonaisuudessaan hallitusohjelman mukaisista panostuksista kasvatukseen, opetukseen ja koulutukseen. Merkittävimmät lisäykset aiheutuvat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatu- ja tasa-arvohankkeiden, ammatillisen koulutuksen opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen tarkoitetusta lisärahoituksesta sekä korkeakoulujen perusrahoituksen lisäyksistä. Myös indeksikorotusten toteuttaminen lisää rahoitusta yli 100 milj. eurolla.

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa laskennalliset valtionosuudet kunnille vuonna 2020 ovat yhteensä 1 204 milj. euroa ja kasvavat 96 milj. euroa vuoden 2019 talousarvioon verrattuna.

Esi- ja perusopetus, varhaiskasvatus, vapaa sivistystyö

Hallitusohjelman mukaisesti perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan esitetään 14,5 miljoonan euron lisäystä vuodesta 2021 lukien. Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus palautetaan ja lapsiryhmien kokoa kasvattajaa kohden pienennetään, mihin opetus- ja kulttuuriministeriö esittää rahoitusta valtiovarainministeriön budjettiosuudesta.

Hallitus käynnistää varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishankkeet, joiden tavoitteena on parantaa lasten ja nuorten oppimistuloksia ja vähentää eriarvoistumista. Perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan varataan yhteensä 180 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan yhteensä 125 miljoonaa euroa vuosina 2020–2022.

Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja perusopetuksessa ja toisella asteella vahvistetaan. Palveluihin kohdennetaan 10 miljoonaa euroa vuonna 2021, 20 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 29 miljoonaa euroa vuodesta 2023 lukien.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa koulupäivän yhteydessä vahvistetaan erityisesti toisen vuosiluokan sekä erityistä tukea tarvitsevien osalta ja edistetään oppilaiden toimintaan osallistumista sekä vahvistetaan maksuttomia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä 5 miljoonalla eurolla vuonna 2020.

Lukiokoulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja aiemman kehyspäätöksen mukaisesti lukiouudistuksen toimeenpanoon varataan 4 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja vuodesta 2022 eteenpäin 8,5 miljoonaa euroa sisältäen ylioppilastutkinnon uusimiskertojen lisäkustannukset. Lukiokoulutuksen rahoituksen vahvistamiseksi tehdään opiskelijakohtaisiin yksikköhintoihin yhteensä 18 miljoonan euron lisäys, josta 7,5 miljoonaa euroa on valtion rahoitusosuutta.

Oppivelvollisuusikä korotetaan 18 ikävuoteen ja toteutetaan maksuton toisen asteen koulutus. Hallitusohjelmassa pidennyksen rahoittamiseen on kirjattu varattavaksi vuositasolla 107 miljoonaa euroa kehyskauden lopussa. Siinä vaiheessa, kun pidennys koskee kaikkia sen piiriin tulevia opiskelijoita, vuosittainen kustannus on 129 milj. euroa. Uudistus toteutuu tarvittavien valmistelujen jälkeen aikaisintaan syksystä 2021.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen lisääminen ja sen laadun varmistaminen edellyttävät, että työpaikkaohjaajien saatavuus on turvattu ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistä on tarjolla riittävästi. Tämän vuoksi työpaikkaohjaajien koulutuksen lisäämiseen ja kehittämiseen lisätään pysyvästi 2,5 miljoonaa euroa vuodesta 2020 lukien. Urheilua tavoitteellisesti harrastaville nuorille tulee taata yhtäläiset edellytykset opiskella ammatillisessa koulutuksessa kuin lukiossa. Tämän varmistamiseksi urheilijoiden ammatillisen koulutuksen tukemiseen lisätään 0,5 miljoonaa euroa vuodesta 2020 lukien.

Ammatillisen koulutuksen opettajien ja ohjaajien palkkaamiseen sekä muihin opiskelijoiden tarvitseman opetuksen ja ohjauksen varmistamiseksi tarvittaviin tukitoimiin ehdotetaan 80 miljoonan euron lisämäärärahaa vuodelle 2020. Määrärahaa voitaisiin käyttää uusien opettajien ja ohjaajien palkkaamisen ohella myös nykyisten tuntiopettajien opetustuntimäärän lisäämiseen sekä tarvittavan opetuksen tukihenkilöstön palkkaamiseen, jolloin opettajien työpanosta voidaan kohdentaa enemmän opetukseen. Opetuksen ja ohjauksen määrän lisäämisen yhteydessä tehtävällä oppimisympäristöjen kehittämistyöllä voidaan osaltaan tukea sitä, että opiskelijat saavat enemmän opetusta ja ohjausta ja että opettajien työpanosta voitaisiin kohdentaa mahdollisimman tehokkaasti niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat sitä eniten.

Taide- ja kulttuuri

Rahapelitoiminnan tuottojen osuus kulttuurin ja taiteen rahoituksesta on 257,6 miljoonaa euroa, joka on 11,3 miljoonaa euroa enemmän kuin tänä vuonna. Lisäys aiheutuu esittävän taiteen valtionosuusuudistukseen osoitetusta 2 miljoonan euron lisäyksestä ja Kansallisteatterin peruskorjauksen avustuksen 20 miljoonaa euroa rahoittamisesta rahapelitoiminnan jakamattomista voittovaroista.

Hallitusohjelma sisältää toimenpiteitä, joilla parannetaan kulttuuripalveluja ja taiteen perusopetusta. Taiteen ja kulttuurin toimintaedellytysten parantamiseksi otetaan käyttöön uusi museoiden rahoitusjärjestelmä ja uudistetaan esittävän taiteen vapaan kentän rahoitusta.

Vuoteen 2019 verrattuna esittävään taiteeseen ehdotetaan lisämäärärahaa siten, että esittävän taiteen vapaalle kentälle ehdotetaan 3 milj. euroa vuonna 2020 ja 3,5 milj. euroa vuonna 2021. Vuonna 2022 rahoitusjärjestelmän uudistus laajenee koskemaan myös esittävän taiteen valtionosuuksia. Uudistuksen toteuttamiseen kokonaisuudessaan on kehyskauden lopulla 12 milj. euroa verrattuna vuoteen 2019.

Vuonna 2020 museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksiin ja –avustuksiin varatut määrärahat kasvavat 10,2 milj. euroa johtuen aikaisempien toteutuneiden kustannusten kasvusta ja kustannustason muutoksen vaikutuksesta.

Taiteen perusopetuksen alueellisten ja taiteenalojen välisten erojen tasaamiseksi ehdotetaan 2 miljoonan euron lisäystä valtionosuuteen. Lisäksi lastenkulttuurin tukemiseen ehdotetaan yhteensä 7 miljoonaa euroa vuosille 2020–2023.

Kirjastoautojen hankinnan tukemiseen ehdotetaan 1 milj. euroa vuodelle 2020.

Liikuntatoimi

Liikuntatoimeen ehdotetaan 163,9 miljoona euroa. Tavoitteena on edistää liikunnallista elämäntapaa ja lisätä osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea huippu-urheilua. Yhteiskunnallisen tavoitteellisuuden myötä liikuntapoliittisen selonteon linjauksia ryhdytään toteuttamaan ja toimenpiteisiin esitetään erillistä 4,8 miljoonan euron määrärahaa vuoden 2020 talousarviossa. Vuonna 2021 rahoitus on 6,2 milj. euroa, vuonna 2022 4,5 milj., euroa ja 4,5 milj. euroa vuonna 2023. Lisäksi poikkihallinnollisen liikkumisohjelman ja Liikkuva koulu -ohjelman laajentamiseen esitetään 6 milj. euroa.

Virkistyskäyttöstrategian laatimiseen sekä strategian toimenpide-ehdotuksiin varataan 2 milj. euron lisärahoitus. Määrärahaa kohdennetaan mm. ulkoilureittien rakentamiseen.

Nuorisotyö

Nuorisotyöhön ehdotetaan 78,6 miljoonaa euroa. Tavoitteena on tukea mm. nuorten osallisuutta ja elämänhallintaa sekä mahdollisuuksia tasavertaisiin ja saavutettaviin harrastuksiin. Nuorten työpajatoimintaa vahvistetaan 2 milj. euron vuosittaisella lisämäärärahalla.

Lisäksi valtakunnallisen digitaalisen järjestelmän kehittämiseen osoitetaan 1,2 milj. euron lisärahoitus. Järjestelmällä helpotetaan tietojen siirtämistä etsivälle nuorisotyölle.